

УДК 342.7:355.271(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/3041-1351/2026-1-6>

Завадська Ірина Михайлівна

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри інклюзивної освіти, реабілітації та гуманітарних наук,
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
irynazavadska80@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-7680-9514

Винниченко-Кумкова Лілія Олександрівна

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри держаної служби та митної справи,
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
liliya0604@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-8921-8780

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вступ. Умови воєнного стану актуалізують потребу в переосмисленні механізмів забезпечення прав людини, оскільки саме в кризові періоди держава має одночасно гарантувати національну безпеку, громадський порядок і дотримання основоположних прав та свобод. Воєнний стан, будучи особливим правовим режимом, допускає тимчасове обмеження окремих прав, однак такі обмеження повинні відповідати принципам законності, пропорційності, необхідності та недискримінації. Соціально-правові аспекти цієї проблематики охоплюють не лише нормативне регулювання меж допустимих обмежень, а й практичні питання соціального захисту населення, забезпечення доступу до правосуддя, охорони прав внутрішньо переміщених осіб, військовослужбовців, дітей, осіб з інвалідністю та інших уразливих категорій.

Метою роботи є комплексне дослідження соціально-правових аспектів забезпечення прав людини в умовах воєнного стану, з'ясування специфіки реалізації конституційних прав і свобод в умовах особливого правового режиму, а також визначення ключових напрямів удосконалення механізмів їх правового й соціального захисту. Особлива увага зосереджується на виявленні співвідношення між публічними інтересами держави та необхідністю збереження належного рівня гарантій прав людини в період збройної агресії.

Наукова новизна. Наукова новизна дослідження полягає в узагальненні соціально-правових підходів до забезпечення прав людини в умовах воєнного стану через поєднання конституційно-правового, міжнародно-правового та соціального вимірів аналізу. Обґрунтовано, що ефективність захисту прав людини в умовах воєнного стану залежить не лише від якості нормативно-правового регулювання, а й від спроможності держави забезпечувати дієві соціальні механізми підтримки населення, оперативне реагування на порушення прав, інституційну координацію та доступність правової допомоги.

Висновки. У результаті дослідження встановлено, що забезпечення прав людини в умовах воєнного стану є складним багаторівневим процесом, який потребує збалансування інтересів безпеки держави та збереження демократичних правових стандартів. Доведено, що правові обмеження в умовах воєнного стану можуть бути виправданими лише за умови їх чіткого нормативного визначення, часової обмеженості та відповідності міжнародним зобов'язанням держави. Водночас ефективний захист прав людини неможливий без належного соціального забезпечення, підтримки вразливих груп населення, функціонування механізмів правового захисту та контролю за діяльністю органів публічної влади.

Ключові слова: права людини, воєнний стан, соціальний захист, доступ до правосуддя, правові обмеження, внутрішньо переміщені особи, вразливі групи, міжнародні стандарти, Україна, правовий захист.

Zavadska Iryna Mykhailivna

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Inclusive Education, Rehabilitation, and Humanities,
Educational and Rehabilitation Institution of Higher Education
“Kamianets-Podilskyi State Institute”

Vynnychenko-Kumkova Liliia Oleksandrivna

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Public Service and Customs Affairs,
Educational and Rehabilitation Institution of Higher Education
“Kamianets-Podilskyi State Institute”

SOCIO-LEGAL ASPECTS OF ENSURING HUMAN RIGHTS UNDER MARTIAL LAW

Introduction. Martial law conditions necessitate a reconsideration of the mechanisms for ensuring human rights, since it is precisely in times of crisis that the state must simultaneously guarantee national security, public order, and respect for fundamental

© Завадська І. М., Винниченко-Кумкова Л. О., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

rights and freedoms. Martial law, as a special legal regime, permits the temporary restriction of certain rights; however, such restrictions must comply with the principles of legality, proportionality, necessity, and non-discrimination. The socio-legal aspects of this issue encompass not only the normative regulation of the limits of permissible restrictions, but also practical matters of social protection of the population, ensuring access to justice, safeguarding the rights of internally displaced persons, military personnel, children, persons with disabilities, and other vulnerable groups.

Purpose and objectives of the article. The purpose of the study is to provide a comprehensive examination of the socio-legal aspects of ensuring human rights under martial law, to clarify the specific features of the implementation of constitutional rights and freedoms under a special legal regime, and to identify the key directions for improving the mechanisms of their legal and social protection. Particular attention is focused on determining the correlation between the public interests of the state and the need to preserve an adequate level of human rights guarantees during a period of armed aggression.

Scientific novelty. The scientific novelty of the study lies in the generalization of socio-legal approaches to ensuring human rights under martial law through the combination of constitutional-legal, international-legal, and social dimensions of analysis. It is substantiated that the effectiveness of human rights protection under martial law depends not only on the quality of regulatory and legal framework, but also on the state's ability to provide effective social support mechanisms for the population, respond promptly to violations of rights, ensure institutional coordination, and maintain accessibility of legal aid.

Results. The study has established that ensuring human rights under martial law is a complex multi-level process that requires balancing the security interests of the state with the preservation of democratic legal standards. It has been proven that legal restrictions under martial law may be justified only if they are clearly defined normatively, limited in time, and consistent with the state's international obligations. At the same time, effective human rights protection is impossible without proper social security provision, support for vulnerable population groups, functioning mechanisms of legal protection, and control over the activities of public authorities.

Key words: *human rights, martial law, social protection, access to justice, legal restrictions, internally displaced persons, vulnerable groups, international standards, Ukraine, legal protection.*

Вступ. Актуальність проблеми зумовлена тим, що в умовах воєнного стану питання забезпечення прав людини набуває особливої суспільної та правової значущості. Сучасні безпекові виклики, пов'язані зі збройною агресією, спричиняють необхідність одночасного забезпечення державою обороноздатності, громадської безпеки та дотримання основоположних прав і свобод людини. За таких умов особливої уваги потребує дослідження меж допустимого обмеження прав, правових підстав їх запровадження, а також відповідності таких заходів принципам законності, пропорційності, необхідності та недискримінації. Водночас воєнний стан істотно впливає не лише на юридичні механізми реалізації прав людини, а й на систему соціального захисту, доступ до правосуддя, гарантування прав внутрішньо переміщених осіб, військовослужбовців, дітей, осіб з інвалідністю та інших вразливих категорій населення.

Актуальність теми посилюється також потребою вдосконалення національного законодавства та правозастосовної практики відповідно до міжнародних стандартів у сфері прав людини. У сучасних умовах особливого значення набуває комплексний підхід до аналізу соціально-правових аспектів забезпечення прав людини, який дає змогу розглядати цю проблему не лише крізь призму нормативного регулювання, а й у контексті реального функціонування соціальних гарантій, ефективності державних інституцій та доступності правової допомоги. Саме тому дослідження соціально-правових аспектів забезпечення прав людини в умовах воєнного стану є своєчасним, науково значущим і практично важливим, оскільки спрямоване на пошук оптимального балансу між інтересами безпеки держави та необхідністю збереження демократичних правових стандартів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасного наукового доробку дає підстави стверджувати, що проблема забезпечення прав людини в умовах воєнного стану вже сформувалася як самостійний міжгалузевий напрям досліджень, у межах

якого поєднуються конституційно-правовий, адміністративно-правовий, міжнародно-правовий і соціально-правовий підходи. Е. Наджафлі, Е. Кісилюк, О. Дубенко, С. Бурлаков, В. Ярмаки обґрунтували, що в умовах воєнного стану забезпечення прав людини має спиратися на конституційні та адміністративні механізми, а допустимість обмежень прав визначається їх законністю, часовою обмеженістю та спрямованістю на захист публічного інтересу [7]. О. Артеменко та А. Єросова довели, що Верховний Суд у сучасних умовах виконує роль інституційного гаранта прав і свобод людини та громадянина, забезпечуючи судовий контроль за правозастосуванням в умовах посилення дискреції держави [5]. О. М. Пилип'юк предметно дослідив адміністративно-правове забезпечення реалізації права громадян на виїзд за межі України в умовах воєнного стану та встановив наявність нормативних колізій і прогалин у процедурах реалізації свободи пересування [4].

Соціально-правовий вимір проблеми послідовно розкрито у працях А. Федорової та О. Гамуляка, які довели, що в умовах повномасштабної війни найбільш уразливими залишаються соціальні права внутрішньо переміщених осіб, передусім право на соціальні виплати та житло [6]. У дослідженні С. Ю. Обрусної, Т. М. Кришталь, І. В. Іванової, В. В. Безверхого встановлено, що електронний суд став одним із ключових інструментів забезпечення права на справедливий суд в умовах воєнного стану, однак його ефективність обмежується технічними, організаційними та безпековими чинниками [3]. Аналогічно О. Шевчук, І. Компанієць, О. Волянська, О. Шовкопляс, В. Баранчук довели, що електронне адміністративне судочинство розширює доступ до судового захисту, але потребує подальшого нормативного вдосконалення та узгодження з практичними потребами воєнного часу [8]. Окремий важливий аспект висвітлено Ю. Ф. Івановим і М. В. Івановою, які встановили наявність прогалин

у гарантуванні трудових прав осіб, позбавлених особистої свободи внаслідок збройної агресії, що безпосередньо пов'язує правозахисний і соціальний виміри досліджуваної проблеми [1].

Наявні публікації формують ґрунтовну теоретичну основу для подальших досліджень, однак вони переважно висвітлюють окремі сегменти проблеми. Це дає підстави стверджувати, що невирішеними раніше частинами загальної проблеми залишаються відсутність цілісного бачення соціально-правового механізму забезпечення прав людини в умовах воєнного стану; недостатня інтеграція конституційних, адміністративних, соціально-захисних і міжнародно-правових інструментів в єдину модель правового реагування; неповна розробленість механізмів захисту прав окремих вразливих груп, зокрема внутрішньо переміщених осіб, осіб, позбавлених особистої свободи внаслідок збройної агресії, осіб з інвалідністю, дітей, військовослужбовців та членів їхніх сімей; а також недостатнє дослідження практичної ефективності цифрових інструментів доступу до правосуддя в умовах тривалих безпекових обмежень. Саме ці аспекти доцільно покласти в основу статті про соціально-правові аспекти забезпечення прав людини в умовах воєнного стану.

Метою дослідження є вивчення соціально-правових аспектів забезпечення прав людини в умовах воєнного стану, визначення особливостей реалізації конституційних прав і свобод в умовах особливого правового режиму та окреслення шляхів удосконалення механізмів їх правового і соціального захисту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціально-правові аспекти забезпечення прав людини в умовах воєнного стану доцільно розглядати крізь призму взаємодії національних конституційних приписів, спеціального законодавства та міжнародних стандартів прав людини. Конституція України встановлює, що в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть запроваджуватися лише окремі обмеження прав і свобод із обов'язковим зазначенням строку їх дії, водночас низка прав не підлягає обмеженню навіть за екстраординарних умов. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» конкретизує правову основу, порядок запровадження та межі дії такого режиму. Ці положення узгоджуються з європейськими та універсальними міжнародними стандартами: стаття 15 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та стаття 4 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права допускають відступ від окремих зобов'язань держави лише в межах, яких суворо вимагає ситуація, за умови тимчасовості, пропорційності та недискримінаційності відповідних заходів. Венеційська комісія у своїх підходах до надзвичайних повноважень послідовно виходить із того, що навіть під час війни верховенство права не втрачає чинності, а контроль за законністю й обґрунтованістю обмежень має бути посилені [2].

Науковий дискурс останніх років переконливо засвідчує, що воєнний стан не створює «простору поза правом», а, навпаки, загострює вимогу до

держави діяти в межах чітко окресленої правової процедури. У сучасних дослідженнях обґрунтовано, що обмеження прав людини в умовах воєнного стану є допустимими лише тоді, коли вони мають належну нормативну основу, відповідають легітимній меті захисту публічного інтересу та не руйнують саму сутність права. У цьому сенсі український і європейський досвід демонструють спільну тенденцію: в умовах воєнної загрози пріоритетним стає не лише захист державності, а й збереження конституційної ідентичності, правової визначеності та довіри до правових інститутів. Саме тому вітчизняна правова наука дедалі частіше розглядає забезпечення прав людини під час війни як складову стійкості конституціоналізму, а не як його тимчасове призупинення [7].

Окремим структурним елементом соціально-правового механізму виступає забезпечення доступу до правосуддя. В умовах воєнного стану саме судова влада повинна не лише підтримувати інституційну безперервність, а й гарантувати ефективний засіб юридичного захисту для осіб, права яких порушено внаслідок воєнних дій, переміщення, втрати майна, обмеження свободи пересування чи трудових спорів. Український досвід показує, що істотне значення для збереження доступу до правосуддя мають позиції Верховного Суду, адаптація територіальної підсудності, електронні форми комунікації із судом, функціонування ЄСІТС і розвиток електронного судочинства. Водночас дослідники обґрунтовано вказують, що цифровізація правосуддя не усуває всіх бар'єрів, а лише зменшує їх, оскільки її ефективність залежить від технічної доступності, безпеки даних, процесуальної визначеності та реальної спроможності вразливих осіб користуватися відповідними інструментами. Отже, в умовах воєнного стану доступ до правосуддя має забезпечуватися через поєднання інституційної стабільності судової системи з гнучкими цифровими рішеннями та належним процесуальним супроводом [5].

Не менш важливим є соціальний вимір забезпечення прав людини, оскільки воєнний стан трансформує не лише обсяг окремих свобод, а й умови реалізації соціальних прав. Найбільш уразливими в цьому контексті залишаються внутрішньо переміщені особи, цивільні особи, позбавлені особистої свободи внаслідок збройної агресії, військовослужбовці, члени їхніх сімей, особи з інвалідністю, діти та особи, які втратили житло чи джерела існування. Законодавство України вже містить спеціальні правові режими захисту цих категорій, проте практика їх реалізації виявляє значну залежність від адміністративної спроможності держави, міжвідомчої координації та доступності безоплатної правничої допомоги. Показово, що сучасні дослідження соціальних прав ВПО акцентують насамперед на проблемах житла, виплат, інтеграції в громади та судового захисту, а український Омбудсман у щорічній доповіді за 2024 рік окремо фіксує питання забезпечення прав військовозобов'язаних, осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, цивільних осіб, позбавлених

свободи, та інших груп, права яких зазнають підвищеного ризику в умовах війни. У цьому контексті розширення кола осіб, які мають право на безоплатну вторинну правничу допомогу, є не технічним, а системним елементом правозахисної політики держави [6].

Європейський досвід у сфері захисту осіб, постраждалих від війни, показує, що ефективна правозахисна модель має поєднувати загальнообов'язкові мінімальні гарантії з гнучкими механізмами практичної реалізації на рівні держав і громад. Активізація в Європейському Союзі механізму тимчасового захисту для осіб, які виїхали з України, дала змогу забезпечити узгоджений набір прав, що включає дозвіл на проживання, доступ до ринку праці, житла, медичної допомоги та освіти для дітей. Станом на 2025 рік цей механізм продовжено до 4 березня 2027 року, а кількість осіб, які ним користуються в ЄС, перевищує 4,3 млн. Разом із тим Європейська агенція з основних прав слушно наголошує, що короткострокові рішення поступово вичерпують свій потенціал, а отже подальше забезпечення прав переміщених осіб потребує довгострокових політик у сферах житла, зайнятості, освіти, охорони здоров'я та інтеграції в місцеві громади. Для України цей досвід є принципово важливим, оскільки демонструє ефективність багаторівневої моделі захисту, де міжнародні гарантії не замінюють національні, а посилюють їх.

Водночас сучасна європейська та українська практика дедалі виразніше вказує на необхідність переходу від моделі суто «негативного» захисту прав, тобто запобігання їх порушенню, до моделі відновлення порушених прав і компенсації завданої шкоди. У цьому контексті принципового значення набуває міжнародна компенсаційна архітектура, що формується навколо Реєстру збитків для України при Раді Європи. Його поява означає інституціоналізацію підходу, за яким воєнно зумовлені втрати особи мають бути не лише зафіксовані, а й інтегровані в майбутній механізм відшкодування. Разом із тим європейські експертні матеріали наголошують, що міжнародні інструменти не можуть бути ефективними без узгодження з національними судовими і позасудовими засобами захисту, процедурами збору доказів, системою безоплатної правничої допомоги та спеціальними адміністративними сервісами для

постраждалих осіб. Саме тому для України першочергового значення набуває побудова цілісної соціально-правової моделі, в якій обмеження прав під час воєнного стану, доступ до правосуддя, соціальна підтримка, міжнародний захист і відшкодування шкоди розглядаються як взаємопов'язані елементи єдиного правозахисного механізму.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У результаті дослідження встановлено, що забезпечення прав людини в умовах воєнного стану є складним багаторівневим соціально-правовим процесом, ефективність якого визначається не лише якістю нормативного регулювання, а й реальним функціонуванням інституційних, судових і соціально-захисних механізмів. Обґрунтовано, що в умовах збройної агресії держава повинна забезпечувати баланс між потребами національної безпеки та обов'язком гарантувати основоположні права і свободи людини, не допускаючи надмірного, непропорційного чи дискримінаційного втручання в їх реалізацію. Доведено, що правомірність тимчасових обмежень прав у період воєнного стану можлива лише за умови їх чіткого нормативного визначення, часової обмеженості, відповідності конституційним приписам України та міжнародним стандартам у сфері прав людини. Встановлено, що особливого значення в цих умовах набувають доступ до правосуддя, безоплатна правнича допомога, цифрові інструменти судового захисту, а також належне соціальне забезпечення внутрішньо переміщених осіб, військовослужбовців, дітей, осіб з інвалідністю та інших уразливих категорій населення. Узагальнення українського та європейського досвіду засвідчує, що ефективна модель забезпечення прав людини в умовах воєнного стану має будуватися на засадах верховенства права, інституційної стійкості, міжвідомчої координації, соціальної спрямованості та поєднання національних і міжнародних механізмів правового захисту. Перспективи подальших досліджень пов'язані з поглибленим аналізом механізмів захисту соціальних прав окремих вразливих груп в умовах війни, оцінюванням ефективності цифрових форм доступу до правосуддя, вивченням практики відшкодування шкоди, завданої воєнними діями, а також розробленням комплексної моделі соціально-правового реагування держави на довготривалі безпекові виклики та наслідки воєнного стану.

Список літератури:

1. Іванов Ю. Ф., Іванова М. В. Observance of the labour rights of persons who have been deprived of their personal liberty as a result of armed aggression. *Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs*. 2024. Vol. 106, No. 3. P. 65–79. URL: <https://doi.org/10.32631/v.2024.3.06>
2. Конституція України : Конституція України; Верховна Рада України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254k/96-вр>.
3. Обрусна С. Ю., Кришталь Т. М., Іванова І. В., Безверхий В. В. Проблемні питання адміністративно-правового забезпечення функціонування електронного суду в місцевих судах в умовах воєнного стану. *Право і суспільство*. 2024. № 4. С. 235–243. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.4.32>.
4. Пилип'юк О. М. Адміністративно-правове забезпечення реалізації права громадян на виїзд за межі України в умовах воєнного стану. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2024. № 11. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2024-11-01-12>.

5. Artemenko O., Yerosova A. The Supreme Court as a guarantor of ensuring the rights and freedoms of a person and a citizen. *Law. Human. Environment*. 2024. Vol. 15, No. 1. P. 9–22. DOI: <https://doi.org/10.31548/law/1.2024.09>.
6. Fedorova A., Hamulák O. Social Rights of Internally Displaced Persons in Ukraine: New Challenges in The Context of Russian Full Scale Military Aggression. *International and Comparative Law Review*. 2023. Vol. 23, No. 2. P. 170–188. DOI: <https://doi.org/10.2478/iclr-2023-0019>.
7. Najafli E., Kisiliuk E., Dubenko O., Burlakov S., Yarmaki V. Ensuring Human Rights in Ukraine during Introduction of Martial Law: Constitutional and Administrative Aspect. *Syariah: Jurnal Hukum dan Pemikiran*. 2024. Vol. 24, No. 1. P. 52–72. DOI: <https://doi.org/10.18592/sjhp.v24i1.12527>.
8. Shevchuk O., Kompaniets I., Volianska O., Shovkoplias O., Baranchuk V. Electronic Administrative Judicial Procedure of Ukraine and the Right to Judicial Protection: Problems of Legal Regulation and Practical Issues. *Juridical Tribune – Review of Comparative and International Law*. 2024. Vol. 14, No. 1. P. 98–115. DOI: <https://doi.org/10.62768/TBJ/2024/14/1/06>.

References:

1. Ivanov, Yu.F., & Ivanova, M.V. (2024). Observance of the labour rights of persons who have been deprived of their personal liberty as a result of armed aggression. *Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs*, 106(3), 65–79. <https://doi.org/10.32631/v.2024.3.06>
2. Verkhovna Rada Ukraine. (1996, June 28). *Konstytutsiia Ukrainy* [Constitution of Ukraine]. *Zakonodavstvo Ukrainy – Legislation of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр> [in Ukrainian].
3. Obrusna, S.Yu., Kryshchal, T.M., Ivanova, I.V., & Bezverkhyi, V.V. (2024). Problemni pytannia administratyvno-pravovoho zabezpechennia funktsionuvannia elektronnoho sudu v mistsevykh sudakh v umovakh voiennoho stanu [Problematic issues of administrative and legal support for the functioning of the electronic court in local courts under martial law]. *Pravo i suspilstvo – Law and Society*, 4, 235–243. <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.4.32> [in Ukrainian].
4. Pylypiuk, O.M. (2024). Administratyvno-pravove zabezpechennia realizatsii prava hromadian na vyezd za mezhi Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Administrative and legal support for the implementation of citizens' right to travel outside Ukraine under martial law]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriya: pravo, publichne upravlinnia ta administruvannia – Problems of Modern Transformations. Series: Law, Public Administration and Administration*, 11. <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2024-11-01-12> [in Ukrainian].
5. Artemenko, O., & Yerosova, A. (2024). The Supreme Court as a guarantor of ensuring the rights and freedoms of a person and a citizen. *Law. Human. Environment*, 15(1), 9–22. <https://doi.org/10.31548/law/1.2024.09>
6. Fedorova, A., & Hamulák, O. (2023). Social rights of internally displaced persons in Ukraine: New challenges in the context of Russian full-scale military aggression. *International and Comparative Law Review*, 23(2), 170–188. <https://doi.org/10.2478/iclr-2023-0019>
7. Najafli, E., Kisiliuk, E., Dubenko, O., Burlakov, S., & Yarmaki, V. (2024). Ensuring human rights in Ukraine during introduction of martial law: Constitutional and administrative aspect. *Syariah: Jurnal Hukum dan Pemikiran*, 24(1), 52–72. <https://doi.org/10.18592/sjhp.v24i1.12527>
8. Shevchuk, O., Kompaniets, I., Volianska, O., Shovkoplias, O., & Baranchuk, V. (2024). Electronic administrative judicial procedure of Ukraine and the right to judicial protection: Problems of legal regulation and practical issues. *Juridical Tribune – Review of Comparative and International Law*, 14(1), 98–115. <https://doi.org/10.62768/TBJ/2024/14/1/06>.

Дата першого надходження статті до видання: 20.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 16.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 21.05.2026